

ART GALLERY

Beograd, Dositejeva 3

**PRIZEMLJENJE
GROMA**

14. april – 09. maj 2009.

ARHITEKTONSKESKICE

SAVO POPOVIĆ

Prizemljenje groma – Arhitektonski crtež

Crtež je verovatno prvi čovekov gest i napor. Stariji od pisma, izgubljeni zapis na pesku i sačuvan u pećini kao poruka, zavet i molitva. I, danas na putu do slike, skulpture, kuće – to je najčešće prvi neposredni zapis ideje koja sine – kao grom, iznenada – u glavi i srcu, a ruka je onda (tu ideju) "prizemljuje" kao jasnu naznaku čovekove stvaralačke moći. Arhitektonska skica, za razliku od vajarevog i slikarevog crteža, rekli bi, ima veću "odgovornost" – jer, nije sama sebi svrha. To je "inicijalna kapisla" koja vodi, preko čitavog sistema razrade, do kuće – trodimenzionalnog objekta. S toga po prirodi svog nastanka i smisla, svrhe – ona se bitno razlikuje od ostalih, crteža likovnih umetnika. Ona teži ka konačnom bratstvu materije i prostora.

U arhitektonskom crtežu možemo da zapazimo specifičnu hijerarhičnost, papir stiče klasične odrednice: delovi su savršeno obuhvaćeni celinom, omogućeno je trenutno percipiranje. Crtež ne sagledava pojedinačno nego opšte – energija je njegova tema. Možda tretirana kao "uzgredni produkt" arhitektonska skica se ne izlaže kao što se izlažu crteži slikara i vajara, sasvim retko krasi zidove stanova. Sam autor je ne poklanja prijatelju kao što rade slikar i vajar, dakle ne pridaje joj značaj koji likovni umetnici pridaju svom crtežu. Često "živi" do prvog velikog spremanja ateljea i (li) biroa.

Ova tvorevina duha biva zapisana na komadu papira koji se u trenu nađu autoru pri ruci jer arhitektonska skica može da nastane na svakom mestu, ne bira ambijent. Može da se rodi u tramvaju, tokom šetnje. Branku Bonu se 1938. ideja za palatu Albanija rodila u međugradskom autobusu. Skice, crteži arhitekata će na poseban način biti indikativne teoretičarima arhitekture i oni će iz tog materijala "čitati" i o doslednosti razvoja i realizacije arhitektove ideje. Ali šira javnost, pa često ni stručna ne prepoznaje njenu umetničku vrednost. Konačno, arhitektonski crtež, skicu možemo shvatiti i kao indikator vitalnosti jedne zajednice jer život društva zavisi od bogatstva talenta u njemu. Raspad društva započinje nestankom talentovanih.

Svojevrsni "portal" u ovom fokusiranju arhitektonskog crteža su Aleksandar Deroko (1894–1988) i Bogdan Bogdanović. Njihovo delo nije tu da bi bilo elaborirano već su naznaka svih onih arhitekata koji su od prve skice do razrade projekta čitav put prelazili rukom. Ali, više od toga – ne počinje slučajno ovaj prikaz Njihovim skicama. Oni su bliže našem vremenu, i poznajemo njihov rad iz prve ruke. Potom, oni su ti bardovi koji su prepoznali u grupi mladih arhitekata talente kojima treba i kojima su pružili podršku. I upravo je Grupa MEC (Mustafa Musić, Dejan Ećimović /1948–2002/ i Marjan Cehovin) "papirnatom arhitekturom" napravila radikalni iskorak na domaćoj arhitektonskoj sceni.

Mustafa Musić i Brana Mitrović su ona kreativna, aktivna generacija arhitekata po čijim delima se prepoznaje sadašnje vreme. Ozbiljno i pošteno se odnose prema svom poslu neimara i uvek dosta odlučni da unose opasnost novine i dovoljno jaki da tu sigurnost podnesu. Kod obojice ruka je ta koja na papir "baca" ideju kojoj potom, u skladu sa vremenom, sledi kompjuterska razrada. Ta srednja generacija koja još uvek crta rukom, "prekucava" – artikuliše i razrađuje kompjuterom. Najmlađa generacija nema taj problem – ona "misli" jezikom mašine. Printovi Alekse Bjelovića i Milice Maksimović (koji nastupaju kao tandem "Petokraka") brišu tu podelu između skice i "finalnog proizvoda" koji možemo nazvati projektom.

Kompjuter je drastično promenio način rada arhitekata, ali prva skica i dalje i te kako pripada papiru i olovci, tvrdi Dejan Mrđa koji već dve godine živi i radi u Londonu. Jedan Mrđin rad pokazuje da je sasvim legalan i crtež rađen prema kompjuterskom modelu, dakle procesom obrnutim od uobičajnog – koji jasno odslikava svu isprepletenost ručnih i kompjuterski generisanih crteža.